

<Hart & ziel>

René van Hal

'Je kunt heel veel, als je maar durft'

Ik spreek René van Hal in Ontmoetingscentrum 'de Sleutel' (achter de Petrus- en Pauluskerk) in Soest. Hij is al meer dan 60 jaar vrijwilliger voor de katholieke kerk en gaat eind dit jaar stoppen met al zijn activiteiten voor de kerk. Daarnaast is hij 'supervrijwilliger' voor de gemeente Soest. Het is een eretitel, inclusief daarbij horende gouden speld, gegeven door de Gemeente Soest voor de ongelofelijke hoeveelheid activiteiten die hij tientallen jaren heeft verricht. Te veel om op te noemen. Een aantal licht ik eruit. Een weergave van het gehele interview vindt u op onze website...

René, we kennen elkaar vanuit de redactie van M&M. Ik heb materiaal van je gekregen, waaruit blijkt wat je de afgelopen 60 jaar allemaal gedaan hebt voor de Kerk. Een aantal aandachtspunten wil je graag in dit interview over het voetlicht brengen. Jij hebt natuurlijk de hele transformatie van de kerk van de afgelopen jaren meegemaakt. Hoe is daarin jouw rol gewijzigd?

'Je kwam natuurlijk in een heel traditionele kerk terecht. Daar was de pastoor, die als een soort dwingeland op het altaar stond en precies aangaf wat wel en niet kon. Dus als je je niet netjes gedroeg bij de communiebank, dan kon je een klap krijgen of hij sloeg je over (*René lacht*). Dat was nog de echte dorpspastoor, Vos. Wij woonden tegenover de kerk en pastorie. Er was enig contact met de kerk. Mijn vader zat in het kerkbestuur en in het schoolbestuur. Hij was op maatschappelijk gebied heel actief. Dus die mensen kwamen gewoon bij ons over de vloer. Dan komt het Tweede Vaticaans Concilie; ik heb zelf ook nog even een jaar op het seminarie gezeten. Om het op een andere manier te bekijken, om het zo maar te noemen. En dan rol je natuurlijk ook in de uitdagingen.

In de jaren zestig hadden we beatmissen en op de Mulo hadden we retraites; dan kwam er een franciscaan, die wat populaire missen introduceerde. Hij was ook degene die uiteindelijk in deze kerk Louis van Dijk met zijn trio binnenhaalde om de eerste jeugdmissen te begeleiden. Er was toen ook nog een eigen koor, daar ga je in mee, in dat niet alleen zingen, maar ook zorgen dat de vieringen die we doen, een andere invulling krijgen. Voor sommige mensen was dat heel erg moeilijk, het was de tijd van de vredesbewegingen, bijvoorbeeld Pax Christi. Er werd gefulmineerd tegen kernwapens. Dat deden we ook door geluidsopnames te maken van bommen die ergens neervielen en dergelijke. Sommige mensen vonden dat wel erg lastig en liepen zelfs de kerk uit.

Ik moet zeggen dat we toen een pastoor hadden die er redelijk in meeging en daarin ook een klankbord was. We hadden op het eind zelfs vier kerken waar we een beetje rondtoerden. Je zoekt eigenlijk naar nieuwe wegen. In die tijd wilde je ook liederen zoeken die erbij pasten. Ik heb een heleboel teksten zelf gemaakt.

We hadden hier in Soest een arrangeur, die alle muziek voor de band arrangeerde. Het gekke is dat uit die de band, als je even terugkijkt, een groot aantal beroepsmusici is voortgekomen. Majel Lustenhouwer, die 'Kinderen voor kinderen' altijd heeft gedaan, en Jantje van der Sluis, drummer en Volendammer. Hij heeft in Volendam nog steeds zijn muziekbureau.

Soms bestond de band uit wel dertien mensen, met alle soorten variaties erin: het kerkorgel met het elektronische orgel; de piano, dwarsfluit, de trompet – die maakte wel indruk – en de liederen die toen gezongen werden, zoals 'Mijn gebed'

<streamer> 'Nu ben ik een vrije vogel'

Als ik kijk naar wat je allemaal gedaan hebt, ben je eigenlijk een soort diaken geweest, maar ik las nergens dat je diaken bent geworden

'Nee, dat is een heel specifieke keuze die ik zelfs met de bisschoppen besproken heb. Als je diaken bent, of een benoeming krijgt van het bisdom, ben je beperkt in je doen en laten. Dan had ik dus niet mijn rol kunnen vervullen in dingen waarvan de pastoor zegt: Ik moet mij even terugtrekken. Bijvoorbeeld mensen die trouwen, niet katholiek, en die toch een dank/gebedsviering willen hebben. Ik heb met de pastoor afgesproken: die mensen mag je de kerk niet weigeren. Alleen, de pastoor kan er niet gaan staan, dan lijkt het net of het een huwelijksviering is, en ik kan er wel staan. En als ik diaken was geweest, had ik het dus ook niet kunnen doen. Het was een heel bewuste keuze. Want de vraag was ook: welke meerwaarde biedt het eigenlijk als je diaken bent? Je zit dan helemaal in het circuit. Nu ben ik een vrije vogel, die volledig respect heeft voor wat er is en wat kan en die door anderen geaccepteerd wordt.'

Rome

'Als je in Rome bent, kom je bijna in traditionele sferen terecht. Maar in de Friese kerk hebben we een keer een communieviering gedaan en geen eucharistieviering, met een pastor erbij. Daar werd wel vreemd tegenaan gekeken in het Romeinse. Dat kwam eigenlijk, omdat ik vanuit de auto de rector van de Friese kerk belde om te vragen of we daar een bezoek konden brengen, en een viering houden. Dat zat niet in het programma, maar via mijn netwerk kon ik dat snel regelen.

Ik heb ook de tijd meegemaakt dat Ad Langebent, namens de KRO, veel in Rome zat. Hij woonde hier in Soest. Ik had ook contact met bisschop Tiny Muskens, die bij het Nederlands College in Rome zat (als rector, *red.*). Ik ben daar geweest en hij is ook hier in Soest bij de Gildefeesten geweest. Ik zei, als je dan toch in Nederland bent, dan moet je dat gewoon eens meemaken. Dat is het zoeken naar verbinden.'

Ik zie dat je ceremoniemeester bent geweest, notabene in de Sint Pieter in Rome. Kun je daar iets over vertellen?

'We zijn in 1990 voor de eerste keer in uitgebreide vorm met de Gilden in de Sint Pieter geweest bij de viering met paus Johannes Paulus II ter gelegenheid van de afsluiting van het Willibrordjaar. Die reis werd vanuit Brabant, Limburg en Gelderland georganiseerd. Het waren daar ook vrije vogels. Ze hadden een programmaatje gemaakt; twee dagen Rome, twee dagen terug en een viering daar. Toen zei ik: "Zo ga ik niet op pelgrimage." Ik vind dat je in alle rust ergens naartoe moet en ook weer in alle rust terug.

Vanuit ons dorp waren we met drie bussen vol en we sloten ons aan bij een groep, met uiteindelijk vijftig bussen. We mochten op het Sint Pietersplein in Rome staan. Met deze reis had ik dus niet de eindregie, maar wel de regie over de Soester deelname en inbreng, zoals de Vendelgroet namens Nederland in de Basiliek van Paulus Buiten de Muren.

In 2000 – ik had inmiddels meer pelgrimages georganiseerd – was ik, als voorzitter van de Stichting Pelgrimage, de voortrekker. We hadden er uiteindelijk voor gekozen om naar Rome te gaan tijdens het Heilig Jaar en de Nederlandse bisschoppen vonden het goed dat we een Nederlandse dag organiseerden. Of wij daar dan weer een bijdrage aan konden en wilden leveren. Van het een kwam het ander. De Paus woonde het eind van de viering bij en zou de mensen nog toespreken. Maar goed, dat moest wel allemaal geregeld worden en dat binnen het tijdsbestek dat de RAI-televisie het ook rechtstreeks uitzond. De KRO was er ook bij. Uiteindelijk heb ik samen met de KRO een draaiboek gemaakt en met de eindregie doorgesproken wat er ging gebeuren. Maar de mensen moesten ook allemaal verplaatst worden, in de banken zitten, er moest gecollecteerd worden. We moesten ook zorgen dat er gevendeld werd in de kerk. En dat de Paus overvendeld werd. Die plek had ik. Dat betekende dat ik naast (de latere) monseigneur Hoogenboom zat. Daar heb ik nog een foto van. Dat was heel mooi, dat was afsluitend. En daarna natuurlijk een persoonlijke audiëntie bij de Paus.

Voor hem had ik in 1990 al veel respect, hoe hij de Nederlanders in een bepaalde hoek zette. In 1985 was er bij zijn bezoek in Nederland heel veel weerstand. Hij is hier ook in Soest geweest. In Soestduinen is hij uitgestapt om naar Amersfoort te gaan, naar onze Lieve Vrouwe ter Eem. Er waren hier demonstraties. Er waren ook bisschoppen bij wie het heel moeilijk lag. Voor Simonis als Aartsbisschop is het niet de leukste tijd geweest. Maar in 1990 kreeg de Paus tijdens een viering, die hij helemaal in het Nederlands deed en waarin hij ook in het Nederlands reageerde op dingen die om hem heen gebeurden, veel respect voor de wijze waarop hij dat deed. In het jaar 2000 was hij fysiek al veel minder sterk. En dan nog zag je dat hij, als de mensen opeens het volkslied inzetten, stil ging staan en daarna nog een keertje de zegen gaf. Dat zijn dingen die spontaan ontstaan. Zeker tijdens pelgrimages maak je dat soort dingen mee, waarvan je zegt: je moet niet alles willen regisseren.

Een paar jaar geleden zijn we in de Maria Maggiore in Rome geweest in de kapel waar prinses Irene getrouwd is. Waar de Paus naartoe gaat, voordat hij op buitenlandse reis gaat en als hij terugkomt. Hij zoekt altijd contact met Maria. En in die mooie kapel mochten wij een viering houden.

<streamer> 'Ga zelf op zoek, wees niet alleen consument; door je in te zetten, ben je meer betrokken'

Fantastisch. Je hebt een enorme weg afgelegd in de kerk, al meer dan zestig jaar. Je hebt eerder aangegeven dat je centrale boodschap is: 'Ga zelf op zoek, wees niet alleen consument; door je in te zetten ben je meer betrokken.' Wat is jouw drijfveer geweest om al die jaren vrijwilliger te zijn en wat geeft je de meeste voldoening?

'De meeste voldoening geeft je toch dat je mensen raakt. Dat mensen uiteindelijk zeggen: We hebben hier iets gehad, waar we mee verder kunnen. Je probeert in contact te komen met mensen en dat doe je ook tijdens de viering. Je kijkt altijd rond in de kerk. Ik ken natuurlijk heel veel mensen. Je probeert daarop in te spelen. Mijn teksten zijn dusdanig, dat ik de vrijheid neem om ze aan te passen naar hetgeen gebeurt.

Laatst deed ik een crematie, voor een familie voor wie het katholiek zijn centraal staat. Ook een non zat op de eerste rij. En bij die crematieplechtigheid zag je dat de brug naar het katholieke geloof wat beperkt was. Ik zag dat nonnetje van de Zusters van de Stad Gods op haar stoel draaien. Dan ben ik zo vrij om uit mijn boek, dat ik bij mij heb, een stuk van Augustinus te pakken waarmee ik haar meteen raak. Na de viering kwam zij naar mij toe en zei: "Mooi dat je dat zo deed. Het waren de mooiste woorden die je kon gebruiken." Die vrijheid, die neem je, want de mensen krijgen niet alles te zien wat ik doe, omdat je die vrijheid wilt houden.

Jan de Kok, emeritus-hulpbisschop van Utrecht, zei altijd: "Het maakt niet uit dat het anders gaat, als het maar plechtig gaat. Als het maar waardig is, met respect is, kun je het doen."

In 2017 hadden we voor de tweede keer een Landjuweel in Soest. De Kardinaal zou komen (had hij toegezegd), maar door wat communicatieproblemen bleek het uiteindelijk niet in zijn agenda te staan. Dan neem je contact met het bisdom, zodat deze afspraak toch wordt nagekomen. Vervolgens heb ik zeker een uur telefonisch met de Kardinaal gesproken, met name over welke boodschap belangrijk was om uit te dragen naar de 3500 mensen van de Gilden die voor hem zouden staan. Als je vervolgens ziet dat de Kardinaal gaat spreken en ook een gebed uitspreekt; dat het helemaal stil is, dan denk ik: dat heb ik toch voor elkaar gekregen, dat de boodschap duidelijk is. Er waren 125 gilden en 10.000 tot 15.000 mensen stonden eromheen.

Neemt Soest daar een aparte plaats in?

'Qua omvang wel. In Brabant zijn natuurlijk veel kleinere groepen. In Soest zijn zo'n duizend mensen nauw verbonden met de Gilden. Dat betekent dat je ook voldoende vrijwilligers hebt om iets groots op te zetten.'

Waar komt dat vandaan, dat het bij jullie zo verankerd is?

'Ik ben erbij gekomen in een tijd dat het nog een gesloten gemeenschap was. Ik denk dat ik wel een bepaalde invloed heb gehad dat het Gilde naar buiten is gekomen. Dat het Gilde zich onderdeel van de gemeenschap heeft gemaakt. Dus daar ben ik ook grensoverschrijdend geweest. Met name door aan te geven: je kunt het wel als clubje bij elkaar houden, maar daar red je het niet mee. Je moet naar buiten treden, de gemeenschap in. Dan zie je dat met een Landjuweel in 1987 een eerste stap wordt gezet. Ik was toen secretaris, later ben ik nog twaalf jaar ouderman/voorzitter van het Gilde geweest. In die ontwikkeling zijn goede contacten met de pers trouwens heel belangrijk. Je kunt daardoor in je pr veel doen, waardoor het laagdrempeliger wordt. Je onderneemt acties om mensen erbij te betrekken, je doet wat voor senioren en je gaat verder dan alleen de katholieke gemeenschap. Je praat ook met dominees, met de vraag: Gaan we van het katholicisme naar het christelijke? Maar de dominees zeiden: doe dat alsjeblieft niet. De symbolieken die jullie hebben, die missen wij. Dus je zoekt met iedereen contact. Ik ben niet zo gebonden aan clubjes. Daar sta ik wat lossier in. Als ik op pelgrimage ben, zit ik ook elke avond aan een andere tafel.'

Wat zit er in jou dat je mensen erbij wilt krijgen, betrokken wilt maken?

'Misschien zit dat wel in de aard van het beestje. Mijn vader was ook iemand die in de gemeenschap heel actief was. Op allerlei manieren. Hij was bijvoorbeeld ceremoniemeester bij festiviteiten. Ik was 14 toen hij overleed. Ik denk dat het in de genen zit, het missionaire. Ik zat natuurlijk op het seminarie bij de missionarissen die ook in Soesterberg jarenlang een seminarie hebben gehad. Vandaar ging je ook de wereld in om contacten te zoeken en te leggen.

Dat missionaire heb ik ook in mijn dagelijks werk gehad. Ik ben eigenlijk overal een soort freewheeler geweest. Grenzen overschrijden, maar wel vanuit de contacten en het vertrouwen dat dan ontstaat. Ik werkte jarenlang bij zorgaanbieders en probeerde naar nieuwe wegen te zoeken die betaalbaar zijn. Als de Tweede Kamer ergens een discussie over had, dan haalde ik gewoon de Kamerleden ergens naartoe. Dan nodigde ik ze uit en ging een dag met ze op pad. Je moet gewoon kijken wat er gebeurt en dan niet vanuit Den Haag. Dus ben ik met een Mona Keizer en een Erica Terpstra gewoon het land in gegaan en heb ik bij instellingen gevraagd, of ik met ze mocht binnenkomen.'

Allesomvattend, als ik zie wat je allemaal gedaan hebt en je zegt dan: 'Ik zet er een dikke streep onder, ik stop met alles.' Hoe zie je dat voor je, wat ga je doen?

'Ik heb nog meer hobby's (*René lacht*). Niet voor niets ben ik hier in Soest een van de "supervrijwilligers". Er zijn er een aantal die door de burgemeester zo genoemd worden. We hebben ook een gouden gemeentespeld gehad. Zo van, dat zijn de supervrijwilligers, die je overal voor kunt vragen, om iets vlot te trekken. Die altijd wel weer hun wegen kennen, om mensen ergens binnen te halen en ze actief te maken.

Kijk, Koningsdag lag hier op z'n kont. Dan komt de burgemeester: Zou jij dat niet willen vlottrekken? Wat ik toen meteen heb gedaan, is contacten leggen met Soest en Soesterberg en zorgen dat gescheiden organisaties gaan samenwerken; tenslotte is de gemeente één gemeenschap, ondanks dat bepaalde delen een eigen cultuur hebben.

Ik ben ook nog voorzitter van de Sportfederatie en houd mij in deze tijd bezig met hoe de omgang met corona te vertalen in het nieuwe verenigingsleven.

En ik houd me bezig met de historie. Er komt binnenkort een themanummer uit (van *Van Zoys tot Soest*, het tijdschrift van de Historische Vereniging Soest-Soesterberg, red.) over 'de bleekneusjes'. Die term is ontstaan in de jaren twintig van de vorige eeuw. In Soest

waren destijds vijf zogeheten koloniehuisen. Kinderen uit de stad werden daarnaartoe gestuurd om aan te sterken, om weer gezond te worden. Ze kregen er gezonde Hollandse kost en behandelingen onder de hoogtezon. Later werden een paar van die koloniehuisen opvoedingsinstituten, andere zijn verdwenen omdat de "zorgvraag" werd vertaald in een ander, beter passend aanbod. Die transformatie en wat er in Soest is gebeurd, beschrijf ik samen met iemand uit Soesterberg, in een themanummer.

Wat wil je, uitgaande van je centrale boodschap, de mensen meegeven?

'De mensen die hier als vrijwilliger actief zijn, zijn eigenlijk allemaal op leeftijd. De jeugd, de toekomst, die moet zich hier thuis gaan voelen. En die moet je eigenlijk duidelijk maken dat het traditionele, zoals ze dat ervaren, ook rustig veranderd kan worden. Zie de kerk niet als consument, een plek waar je alleen consumeert. Je kunt er ook vanuit je eigen activiteit voor zorgen dat de kerk verandert. De regeltjes ogen misschien erg strak, maar zijn dat in de praktijk helemaal niet. Je kunt heel veel, als je maar durft.'

Dat is misschien de essentie van jouw activiteiten door de jaren heen, dat je altijd door de regels heen gekeken hebt en meer hebt gedurfd.

'Ja, wel in goed overleg met de pastoors, hoor, als ik iets anders deed dan hoe het was. Bijvoorbeeld in het crematorium, waar het niet gebruikelijk was dat je de kerkelijke rite gebruikte, met wierook en wijwater. Ik ben daarmee begonnen, weliswaar in overleg en met instemming van de pastoor. In het begin moest ik alle spullen zelf meenemen. En ze waren er eigenlijk helemaal niet van gediend. Naderhand zeiden ze dat het een mooie aanvulling was op wat er was.

Bij de oudejaarsviering heb ik de laatste jaren steeds de monstrans uit de kluis gehaald. De pastoor ging akkoord, mits ik er niet mee zou zegenen.

Zo waren we op pelgrimage in de Sacre Coeur in Parijs. Daar hebben we een viering gehouden. Daar heb ik met de nonnen die alles regelen, afgesproken, dat het Heilig Hart van Jezus, dus de monstrans, werd geopend aan het eind van de viering. Zo konden we nog het 'Tantum ergo' zingen. En met de pelgrimage naar Czestochowa in Polen wilden we natuurlijk Maria (Zwarte Madonna, *red.*) zien. Dus hebben we dat afgesproken met de paters die daar waren, en dat kon.

Zo krijg je het toch op een speciale en vooral eigentijdse ieder aanspreekbare manier.'

Interview: Wilma Lansdorp